

JUKKA KORPELA

LÄNSIMAIKUUDEN HISTORIA

Lännen noususta
maailmanjärjestyksen
muutokseen

Gaudeamus

Copyright © 2025 Tekijä & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kansi: Ville Karppanen

Kannen kuvat: yläkuva no_limit_pictures/iStock,
alakuva Suvi Korpela

Kartat: Hannu Linkola

Kuvat: Suvi Korpela, ellei erikseen mainittu

KL 91 • UDK 93/99

ISBN 978-952-345-325-8

Painopaikka: Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2025

SISÄLLYS

1 JOHDANTO: HISTORIAN MONINAISET JA RISTIRIITAISET POLUT	12
1.1 Yksilö vastaan yhteisö ja läntisen rationalismin rajallisuus ..	12
1.2 Sivilisaatio- ja globaalihistorioiden selityksiä kehityksen poluista.....	22
1.3 Historian epämääräiset käsitteet.....	28
1.4 Kirjan sisältö	34
2 NEOLIITTINEN VALLANKUMOUS JA VALLAN SYNTY ..	37
2.1 Klaanit ja kaupungit muodostuvat kasvun lähtökohdaksi ...	37
2.2 Jumalan laki ja persialainen valtamalli kehittyvät	45
3 JUMALIEN IKUISUUDESTA RIIPPUMATON YKSILOIDEN AJALLINEN MAAILMA SYNTYY	52
3.1 Klaanit ja tuonpuoleinen pysyvyys syrjäytyvät yksilön muuttuvan arjen tieltä	52
3.2 Persian hellenismi korvaa Hellaan ja yhdistää Välimeren ja Keski-Aasian	63
3.3 Ihmisten oikeus ja Rooman imperium muodostuvat	69
4 KEISARIUS – ROOMALAISEN OIKEUDEN JA PERSIALAISEN JUMALALLISEN JÄRJESTYKSEN KOMPROMISSI	82
4.1 Augustuksen keisarius siltana vanhan roomalaisuuden ja itämaisuuden välillä	82
4.2 Rooma itämaistuu, yksilön asema heikkenee ja tuonpuoleinen ikuisuus kukistaa arjen	92
5 KONSTANTINUKSEN VALLANKUMOUS	102
5.1 Konstantinuksen keisarius ja kristinuskon merkityksen kasvu	102

5.2	Kristillinen oppi muotoillaan keisarin vallan perustaksi.	111
5.3	Tuhoutuiko Rooma?	115
6	LÄNSI EROAA ITÄISESTÄ HELLENISTISESTÄ MAAILMASTA	124
6.1	Germanian roomalaistuminen ja Itä-Välimeren persialaistuminen	124
6.2	Islam syntyy ja leviää.	138
6.3	Länsi-Eurooppa verkostoituu yhteen	144
6.4	Paavin julistama kuningas Jumalan armosta syrjäyttää klaanien kuninkuuden: poliittinen ero idän ja lännen välillä alkaa	156
6.5	Uuden kuninkaan valtavverkosto irtoaa Länsi-Euroopassa klaanivallasta.	164
7	JUMALAN TOTUUS JA IHMISEN JÄRKI	172
7.1	Ihmistä suurempi universaali totuus	172
7.2	Länsi-Euroopassa ihmisen järjestä tulee totuuden mitta . . .	177
8	LÄNTISESTÄ HALLITSIJASTA TULEE SUVEREENI. . . .	186
8.1	Paavi ottaa keisarin aseman ja roomalaiskatolisen kirkon <i>imperium</i> syntyy	186
8.2	Idän ja lännen ero tulee arkipäivään: ristiretket	197
8.3	Konstantinuksen universaali keisarikunta muuttuu kohti suvereniteettia Länsi-Euroopassa.	204
8.4	Hallitsijan lain ja vallan monimuotoinen kehitys 800-luvulta 1500-luvulle	210
8.5	Suvereeni kuningas yhtenäistää valtakunnan.	221
9	LÄNSIEUROOPPALAINEN TALOUS JA VALTA SYNTYVÄT	231
9.1	Kauppa ja uusi valta johtavat ajatukseen valtakunnan taloudesta	231
9.2	Länsi-Euroopan yhteiskunta järjestäytyy yksilöiden ja näiden arkimaailman varaan	243
9.3	Kristikunnan ulkoalueet muuttuvat Länsi-Euroopan syrjäseuduiksi	250

9.4	Itä-Eurooppa muodostuu siirtymävyöhykkeeksi idän ja lännen välillä	256
9.5	Itä-Välimeren kasvu kohti eurooppalaista suurvaltaa ja kehityksen hiipuminen	264
10	MATEMAATTISESTI MITATTAVA MAAILMA SYNTYY. .	269
10.1	Hirviö Leviathan, eli länsieurooppalainen absoluuttinen kuningas ottaa vallan	269
10.2	Länsi-Eurooppa lähtee omilleen, ja hallitsijan henkilöstä erillinen valtio muodostuu.	277
10.3	Länsi-Euroopan moraalinen käänne: jumalten kuolema ja markkinatalouden alku	288
11	LÄNTISEN MAAILMANVALLAN AIKA	297
11.1	Lännen irtiotto ja maailmanvalloitus.	297
11.2	Globaali maailmanjärjestys muodostuu 1800-luvulta lähtien	310
12	GLOBAALIN LÄNNEN HAASTEET 2000-LUVULLA. . . .	315
12.1	Tiedon ja totuuden pirstoutuminen sekä mahdollisuus kansalaisyhteiskuntaan lännen ulkopuolella	315
12.2	Laillisuusyhteiskunnan ja rationaalisen tiedon väistyminen moraalin ja uskon tieltä.	326
12.3	Vallan uudet muodot haastavat globaalin yhtenäisen maailman	331
13	EPILOGI: MATKALLA KOHTI MONINAPAISTA MAAILMAA?.	343
	LIITE: KEHITYKSEN VERKOSTOT	352
	VIITTEET	356
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	383
	HAKEMISTOT	419
	Tärkeimmät käsitteet ja niiden selityksiä	419
	Nimihakemisto	433